

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i
Kunskapsförbundet Väst**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Kunskapsförbundet Väst avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunalförbundens uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Kunskapsförbundet Väst uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i flera delar** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Kommunalförbundet behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- Utveckla ett systematiskt arbetssätt för att få en bred och återkommande bild över vilka grupper av kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.
- Arbeta mer aktivt och återkommande med uppsökande insatser som riktar sig till hela målgruppen i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.
- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor i syfte att stödja och motivera till studier.

Uppföljning

Kunskapsförbundet Väst ska senast **den 15 april 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Skicka redogörelsen till **skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se**. Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer 2024:9209 för granskningen i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunalförbundet har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om förbundet tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som förbundet bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Skolinspektionens granskning visar att kommunalförbundet har en välfungerande samordning inom den egna organisationen som stödjer den uppsökande verksamhet som förbundet bedriver.

Av intervjuer med studie- och yrkesvägledare och chefer samt av den verksamhetsredogörelse från förbundet som Skolinspektionen tagit del av, framgår att Kunskaapsförbundet Väst är huvudman för den kommunala vuxenutbildningen (komvux) och ansvarar för den uppsökande verksamheten i medlemskommunerna Trollhättan och Vänersborg. Förbundets förvaltning leds av en förbundsdirektör med ett antal verksamheter under sig, däribland vuxenutbildningen som i sin tur leds av en verksamhetschef. Verksamhetschefen för vuxenutbildningen har en ledningsgrupp som består av ett par rektorer och biträdande rektorer för vuxenutbildningens olika skolformsdelar samt en enhetschef som har personal- och ledningsansvar för bland annat vuxenutbildningens studie- och yrkesvägledare. Studie- och yrkesvägledarna utgör en grupp på nio personer. För att möta de lokala förutsättningarna i medlemskommunerna har de fördelat arbetet mellan sig, där några av studie- och yrkesvägledarna arbetar med uppsökande verksamhet i Trollhättan och andra i Vänersborg.

Den rektor som ansvarar för vuxenutbildning på grundläggande nivå är också den chef som har det formella ansvaret för den uppsökande verksamheten. Rektorn och enhetschefen har fortlöpande kontakter i det dagliga arbetet samt via deras deltagande i ledningsgruppen. Av intervjuer med elever, studie- och

yrkesvägledare och chefer framgår tydligt att förbundets studie- och yrkesvägledare är de som i huvudsak samordnar och arbetar med uppsökande verksamhet. Studie- och yrkesvägledarna och rektorn för vuxenutbildningen berättar att det inte finns någon enskild avsatt budgetpost specifikt för den uppsökande verksamheten. Enligt de intervjuade har dock förbundsledningen gjort det tydligt att förbundet ska bedriva uppsökande verksamhet och att några av studie- och yrkesvägledarna ska arbeta med detta som del i sina tjänster.

Enligt rektorn för vuxenutbildningen organiserar de den uppsökande verksamheten i linje med den samverkansstruktur som finns etablerad på olika nivåer inom förbundet. Detta bekräftas av intervjuade studie- och yrkesvägledare och deras chef, som bland annat uppger att de samordnar den uppsökande verksamheten i samarbete med flera funktioner inom förbundet. Det handlar exempelvis om kommunikatörer, utbildningskoordinatorer och studiehandledare som ger elever stöd på deras modersmål. Studie- och yrkesvägledarna deltar i olika samverkansforum, exempelvis en grupp där förbundets kommunikatörer ingår och där de planerar olika uppsökande aktiviteter. Enligt chefen för studie- och yrkesvägledarna är det en medveten satsning av förbundet att kommunikatörerna och koordinatorerna ska stödja studie- och yrkesvägledarna med olika arbetsuppgifter i den uppsökande verksamheten.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunalförbundet bedriver relevant samverkan med externa aktörer i syfte att stödja den uppsökande verksamheten.

I intervjuer med studie- och yrkesvägledare och ansvariga chefer framkommer att förbundet i flera fall initierat olika samarbeten med externa aktörer. Enligt rektorn för vuxenutbildningen ligger syftet med att samverka med externa aktörer i linje med förbundets överordnade syfte med att anordna vuxenutbildning, det vill säga att vara en samhällsaktör. Såväl rektorn för vuxenutbildningen som studie- och yrkesvägledarna uppger att det finns samverkansavtal där syftena med specifika samarbeten framgår. Studie- och yrkesvägledarna och ansvariga chefer berättar exempelvis att förbundet har ett antal samarbeten med Arbetsförmedlingen som rör individsamverkan som går ut på att hjälpa individer att skapa förutsättningar för ett aktivt liv med arbete eller studier. Studie- och yrkesvägledarna samarbetar även med flera funktioner inom medlemskommunerna så som socialtjänst, arbetsmarknadsfunktioner och kommunala skolor. Dessa samarbeten är inte endast avsedda för den uppsökande verksamheten, men enligt studie- och yrkesvägledarna kommer förbundet i kontakt med många individer som tillhör målgruppen genom denna typ av samverkan.

Enligt den chef som ansvarar för studie- och yrkesvägledarna finns det även en lista över olika samarbetspartners där det framgår konkret vad samarbetena ska

omfatta. Såväl studie- och yrkesvägledarna som deras chef uppger också att förbundet finns med i ett sextiototal nätverk inom vilka de har möjlighet att komma i kontakt med tänkbara elever inom målgruppen. Inom ramen för dessa nätverk har parterna skapat så kallade "vidareinformatörer", vilka består av externa aktörer som har kontakt med tänkbara elever och som bidrar till att informera om möjligheten att studera på komvux på grundläggande nivå.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunalförbundet arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om förbundet systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och som har rätt till utbildning

Skolinspektionens granskning visar att kommunalförbundet har ett begränsat fokus i sitt arbete med att identifiera vilka kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Förbundet identifierar vissa grupper men saknar systematik i arbetet, vilket innebär att de riskerar att inte få en bred bild och uppmärksamma andra tänkbara elever.

I intervjuer med såväl studie- och yrkesvägledare som ansvariga chefer framkommer att förbundet inte genomför några återkommande insatser för att skaffa sig en bred bild över vilka grupper och hur många kommuninvånare som tillhör målgruppen. Enligt de intervjuade arbetar förbundet främst med ett fåtal grupper i medlemskommunerna där de gjort antaganden om att inom dessa bör de flesta tänkbara eleverna finnas. Det handlar om elever som studerar komvux i svenska för invandrare (sfi), individer bosatta i utsatta områden, arbetslösa och elever som studerar på introduktionsprogrammet. De insatser som förbundet genomför i syfte att skapa sig en bild av målgruppen ligger framförallt inom ramen för den samverkan de har med Arbetsförmedlingen och kommunernas försörjningsstöd och arbetsmarknadsfunktioner, kopplat till när de ger stöd till enskilda individer som har ett behov av arbete eller studier. I intervjuer med studie- och yrkesvägledare och rektorn för vuxenutbildningen framkommer att det kan finnas ett mörkertal av tänkbara elever bland sådana grupper som har ett vårdbehov eller som av olika anledningar är "hemmasittare" i behov av utbildning men som inte har ork att studera. Enligt rektorn är detta dock svårt att bedöma säkert.

Uppsökandet av kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att förbundet genomför insatser för att söka upp kommuninvånare som är i behov av och har rätt utbildning på grundläggande nivå. Det skiljer sig dock hur aktiva insatserna är och hur stort fokus förbundet har på olika grupper.

I den dokumentation Skolinspektionen tagit del av framkommer att förbundet har en övergripande årsplanering för komvux som innefattar generella aktiviteter med koppling till vuxenutbildning, exempelvis marknadsföring och deltagande i jobbmässor. Förbundet har dessutom tagit fram ett årshjul för studie- och yrkesvägledarnas arbete där några aktiviteter har koppling till den uppsökande verksamheten. Av intervjuer med studie- och yrkesvägledare och den dokumentation Skolinspektionen tagit del av framgår dock att aktiviteterna snarare är av mer allmän karaktär och främst handlar om studie- och yrkesvägledning generellt samt marknadsföring än om aktiva uppsökande aktiviteter för att komma i kontakt med tänkbara elever.

I intervjuer med studie- och yrkesvägledare och ansvariga chefer framkommer att förbundsledningen vill att studie- och yrkesvägledarna ska bedriva uppsökande verksamhet i första hand mot elever som studerar sfi, vilket innebär att störst fokus i det uppsökande arbetet ligger på elever som redan studerar i verksamheten. Enligt de intervjuade är förbundets insatser gentemot andra grupper inte lika aktiva. Intervjuade studie- och yrkesvägledare uppger att de på veckovisa möten går igenom vilka uppsökande aktiviteter de ska genomföra. Enligt studie- och yrkesvägledarna finns det dock utmaningar i det uppsökande arbetet. De berättar exempelvis att personer med försörjningsstöd och sjukskriva är svåra att nå. Såväl ansvariga chefer som studie- och yrkesvägledare berättar att vissa av förbundets metoder för att söka upp tänkbara elever är mer riktade, medan andra är mer allmänna eller passiva. Det handlar exempelvis om att besöka eleverna som studerar sfi, anordna och delta i olika typer av mässor, anordna öppet hus hos förbundet, informera via samarbeten med vidareinformatörer, anordna drop-in eller telefontider med individuella samtal samt olika typer av gruppinformation.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunalförbundet tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat förbundets arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunalförbundets kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Skolinspektionens granskning visar att kommunalförbundet arbetar för att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och att de utifrån denna kunskap informerar om olika möjligheter till utbildning och försöker skapa motivation för studier.

De intervjuade studie- och yrkesvägledarna berättar att de flesta inom målgruppen har inledande mejl- och telefonkontakter med studie- och yrkesvägledare, varefter de bokar in fysiska möten för vidare samtal om elevernas behov och önskemål. I den dokumentation Skolinspektionen tagit del av och i intervju med studie- och yrkesvägledarna framkommer att studie- och yrkesvägledarna i individuella samtal med tänkbara elever tar reda på deras behov och önskemål av utbildning. De gör också en utredning av de tänkbara elevernas mål med sina framtida studier samt en målrelaterad kartläggning av varje individ. Studie- och yrkesvägledarnas utsagor bekräftas av de elever Skolinspektionen intervjuat. Eleverna är generellt sett nöjda med den information de fick från förbundet innan de påbörjade sina studier på grundläggande nivå samt med den kommunikation de haft med studie- och yrkesvägledare och annan personal på förbundet. Några elever berättar exempelvis att studie- och yrkesvägledarna tog reda på vad de ville uppnå med sina studier och att förbundets information hade stor betydelse för valet att börja studera på grundläggande nivå. En annan elev uppger att valideringen av elevens utländska betyg i relation till vad som krävdes för att bli antagen till vidareutbildning, var viktig för beslutet att börja studera.

Vidare framgår av intervjuer med studie- och yrkesvägledare och chefer att kommunalförbundet beaktar ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Rektorn för vuxenutbildningen berättar att majoriteten av eleverna på grundläggande nivå är kvinnor och att kvinnor i högre utsträckning än män studerar teoretiska ämnen. I intervju med studie- och yrkesvägledarna framkommer att de beaktar betydelsen av könstillhörighet i samband med kartläggningen av tänkbara elevers behov. De berättar exempelvis att deras uppfattning är att det är enklare att motivera kvinnor än män till att börja studera på grundläggande nivå. Detta gäller inte

minst för vård- och omsorgsutbildningar. Enligt studie- och yrkesvägledarna väljer män i större utsträckning bort studier på grundläggande nivå och satsar hellre på en yrkesutbildning, exempelvis via Arbetsförmedlingen. Enhetschefen berättar att de vid samtal med tänkbara elever brukar beröra frågor om till exempel familjeförhållanden och balansen mellan att hinna med hemarbete i relation till att också klara av heltidsstudier. Studie- och yrkesvägledarna uppger att det handlar om att skapa förutsättningar så att tänkbara elever får möjlighet att studera med flexibelt upplägg eller på distans. Enligt studie- och yrkesvägledarna gäller det också att vidga perspektivet för männen och ge dem en förståelse för att de kan utvecklas mer långsiktigt om de erhåller en gymnasieexamen.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att förbundets arbete för att motivera kvinnor och män som är i behov av utbildning på grundläggande nivå präglas av personliga möten.

Av intervjuer med såväl elever som studie- och yrkesvägledare och ansvariga chefer framgår att studie- och yrkesvägledarna i stor omfattning arbetar med personliga möten med individer de identifierat som tänkbara elever. Studie- och yrkesvägledarna berättar exempelvis att de genom drop in-besök kan möta upp emot 30 individer per dag. I vissa fall handlar mötena om enkla frågor, men ofta bokar studie- och yrkesvägledarna in en ytterligare träff där de tänkbara eleverna får möjlighet till fortsatta vägledande samtal. Utöver dessa enskilda möten träffar också studie- och yrkesvägledarna tänkbara elever i personliga möten vid olika mässor eller på öppet hus hos kommunalförbundet.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att tänkbara elever får information om ekonomiskt studiestöd och att utbildningen är kostnadsfri, både i samtal med studie- och yrkesvägledare samt på förbundets webbsida. Däremot varierar det om de får information om rätten till tjänstledighet för studier. Möjligheten till barnomsorg tas inte upp alls i samtalen, utan elever hänvisas till kommunen.

Av den dokumentation Skolinspektionen tagit del av och förbundets webbsida framgår att studie- och yrkesvägledarna erbjuder vägledning och information inför studie- och yrkesval. I vägledningssamtalen ger de bland annat information om "studieekonomi". På webbsidan finns även information om att utbildningen är kostnadsfri samt ett par länkar som leder till Centrala studiestödsnämndens webbsida och ett filmklipp som förklarar vad studiemedel innebär.

Av intervjuer med såväl elever som studie- och yrkesvägledare framgår dock att det varierar i vilken utsträckning förbundet informerar tänkbara elever om ekonomiskt stöd och praktiska villkor. Enligt studie- och yrkesvägledarna får elever som studerar sfi som regel information om ekonomisk studiestöd och

praktiska villkor inom ramen för sin utbildning. Det varierar dock i vilken omfattning studie- och yrkesvägledarna informerar om sådana frågor till övriga grupper av tänkbara elever. Studie- och yrkesvägledarna berättar att rätten till ekonomiskt studiestöd kommer upp vid varje samtal med tänkbara elever. Detta gäller även möjligheten att studera i olika takt eller på distans. Information om att utbildningen är kostnadsfri samt rätten till tjänstledighet blir dock endast aktuell om de tänkbara eleverna frågar om detta. Enligt studie- och yrkesvägledarna informerar de inte om rätten till barnomsorg vid studier, utan brukar hänvisa till kommunen för detta.

Identifierade utvecklingsområden

Arbetet med att ta reda på vilka personer som är i behov av utbildning på grundläggande nivå saknar systematik i vissa delar

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunalförbundet behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Utveckla ett systematiskt arbetssätt för att få en bred och återkommande bild över vilka grupper av kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.

Skollagen anger att det är hemkommunen som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹ Hemkommunen har också enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Detta innebär att varje kommun aktivt ska verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.² För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering för det uppsökande arbetet som också följs.³ Planeringen bör vara formulerad utifrån de lokala förutsättningarna som råder i den aktuella kommunen.⁴ I detta fall har hemkommunen överfört ansvaret till ett kommunalförbund, vilket innebär att bestämmelserna i skollagen om uppsökande verksamhet gäller för det aktuella förbundet.⁵

¹ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

² 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

³ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

⁴ Prop. 2000/01:72, s. 41.

⁵ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen, prop. 2016/17:171, s. 400.

Av granskningen framgår att kommunalförbundet inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Förbundet får viss kännedom om tänkbara elever, men genomför inga återkommande informationsinhämtningar. Därmed saknas ett bredare underlag för att få en samlad bild av målgruppen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunalförbundet utvecklar ett systematiskt arbetssätt för att återkommande ta reda på vilka kvinnor och män i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att det uppsökande arbetet ska bygga på ett mer aktuellt och omfattande underlag. Det bidrar också till att arbetet fungerar effektivt och når så många som möjligt inom målgruppen. Arbetet kan till exempel bestå i att planera och genomföra olika former av kartläggningar, där förbundet regelbundet samlar in information om målgruppens storlek och sammansättning. För att stärka kvaliteten kan förbundet även utveckla ändamålsenliga sätt att dokumentera resultatet av sin informationsinhämtning.

Det skiljer sig vilket fokus förbundet har på olika grupper i det uppsökande arbetet och hur pass riktade insatserna är

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunalförbundet även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Arbeta mer aktivt och återkommande med uppsökande insatser som riktar sig till hela målgruppen i medlemskommunerna som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå.

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Detta innebär att varje kommun aktivt ska verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.⁶ I detta fall har hemkommunen överfört ansvaret till ett kommunalförbund, vilket innebär att bestämmelserna i skollagen om uppsökande verksamhet gäller för det aktuella förbundet.⁷

Av granskningen framgår att kommunalförbundet utifrån den bild de har av målgruppen genomför insatser för att nå tänkbara elever i medlemskommunerna. Det skiljer sig dock hur pass aktiva förbundets insatser är mellan olika grupper. Förbundet arbetar framförallt aktivt gentemot elever som studerar sfi, medan förbundets insatser riktade mot andra delar av målgruppen inte är lika aktiva och återkommande.

⁶ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

⁷ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen, prop. 2016/17:171, s. 400.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunalförbundet har ett bredare fokus och genomför mer aktiva och återkommande insatser som riktar sig till hela målgruppen i medlemskommunerna som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Detta i syfte att så långt som möjligt nå ut till alla inom målgruppen. Det kan handla om att utveckla träffsäkra metoder för att söka upp tänkbara elever, till exempel genom riktade informationsinsatser på både individ- eller gruppnivå, i samverkan med andra myndigheter och aktörer, via sociala medier eller traditionell media. Informationen bör vara anpassad efter målgruppen och utformas så den är tillgänglig och relevant för olika behov.

Det varierar i vilken utsträckning tänkbara elever får ta del av information om praktiska villkor

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunalförbundet även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor i syfte att stödja och motivera till studier.

Av förarbeten till skollagens bestämmelser om uppsökande verksamhet framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång och arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande.⁸ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete.⁹

Av granskningen framgår också att det skiljer sig i vilken utsträckning tänkbara elever får ta del av information om praktiska villkor vid studier. Generellt får elever inom målgruppen information om ekonomiskt studiestöd och att utbildningen är kostnadsfri i samtal med studie- och yrkesvägledare. Informationen ligger även på förbundets webbsida. Däremot varierar det om tänkbara elever får information om rätten till tjänstledighet för studier. Möjligheten till barnomsorg tas inte upp alls i studie- och yrkesvägledarnas möten med tänkbara elever, istället hänvisar studie- och yrkesvägledarna till kommunen i denna fråga.

⁸ Prop. 2000/01:72, s. 41.

⁹ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunalförbundet inom ramen för det uppsökande arbetet informerar tänkbara elever om praktiska villkor som är viktiga för att motivera till studier. Det handlar om att ge information om rätten till tjänstledighet för studier och möjligheten till barnomsorg under studietiden. Sådan information behöver komma i ett tidigt skede, till exempel i samband med inledande motiveringssamtal eller vid andra personliga möten med tänkbara elever. Informationen kan också med fördel göras tillgänglig via kommunens digitala kanaler och i skriftligt informationsmaterial. Förbundet behöver i detta arbete ta hänsyn till den spännvidd som kan finnas inom målgruppen, från de mest svårmotiverade till de som är mer målinriktade.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Marcus Rönnegård. I handläggningen av ärendet har även utredaren Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Kunskapsförbundet Väst den 2 september 2025. Besöket genomfördes av utredarna Marcus Rönnegard och Robert Östberg.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Enskilda intervjuer med fem elever som studerar på grundläggande nivå
- En intervju med tre studie- och yrkesvägledare som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med rektorn för vuxenutbildningen och en enhetschef med ansvar för studie- och yrkesvägledarna
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunalförbundet
- Information från kommunalförbundets webbsida

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll och andra underlag om ligger till grund för beslutet.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹⁰

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.¹¹ Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.¹²

Det är hemkommunen¹³ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹⁴ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.¹⁵ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.¹⁶ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.¹⁷

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

¹⁰ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

¹¹ 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

¹² 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

¹³ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

¹⁴ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

¹⁵ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹⁶ Prop. 1990/91:85, s. 120.

¹⁷ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning. Begreppet "aktivt" finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.¹⁸ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁹

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.²⁰

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

¹⁸ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

¹⁹ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

²⁰ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.²¹

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.²² Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²³

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.²⁴

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.²⁵ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.²⁶ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

²¹ Prop. 2000/01:72, s. 42.

²² Prop. 2000/01:72, s. 45.

²³ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

²⁴ Prop. 2000/01:72, s. 47.

²⁵ Prop. 1990/91:85, s. 152.

²⁶ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.²⁷

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.²⁸

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁹

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

²⁷ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

²⁸ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁹ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.³⁰

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.³¹

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.³² Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.³³

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.³⁴ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.³⁵

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

³⁰ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

³¹ Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

³² 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

³³ Prop. 2016/17:171, s. 399.

³⁴ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

³⁵ Prop. 2016/17:171, s. 400.